

SEKTÖREL POLİTİKALAR KOMİSYONU
ENERJİ ÇALIŞMA GRUBU

ENERJİ SEKTÖRÜNE İLİŞKİN
TÜSİAD GÖRÜŞ ve ÖNERİLERİ

7 HAZİRAN 2012
TS/SHT/2012-032

İÇİNDEKİLER

I. Elektrik Piyasası

- i. Genel Değerlendirmeler
- ii. Yerli ve Yenilenebilir Kaynakların Desteklenmesi
- iii. Elektrik Piyasası Özelleştirmeleri
- iv. Geçiş Dönemi Sözleşmeleri
- v. Arz Güvenliği
- vi. Enerji Borsası

II. Doğalgaz Piyasası

- i. Genel Değerlendirmeler
- ii. Serbestleştirme
- iii. Tarifeler ve Fiyatlandırma
- iv. Kontrat Devri ve Miktar Devri Sözleşmeleri
- v. Botaş'ın Yeniden Yapılandırılması

III. Yerli ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları

IV. Petrol Arama ve Üretim

I. Elektrik Piyasası

i. Elektrik Piyasası ile ilgili olarak TÜSİAD Genel Değerlendirmeleri

Arzu edilen piyasa yapısına kavuşulabilmesi için Elektrik Piyasası Kanun Tasarısı Taslağının nihai hale getirilmesi sürecinde üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri ise ileri piyasa uygulamalarıdır. Bu doğrultuda, özellikle piyasaya yatırımları çekebilmek için hem Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde sağlanan belirli standartların piyasa yapısı içerisinde oluşturulması, hem de söz konusu kanunun gerek kendi içerisinde, gerekse hâlihazırda uygulamada olan diğer kanunlarla paralellik göstermesi kritik önem arz etmektedir. Dolayısıyla Elektrik Piyasası Kanun Tasarısı Taslağı'nın nihai hale getirilmesi aşamasında ulusal ve uluslararası mevzuata bu bakış açısıyla değerlendirilmesi uygulamada karşılaşılabilecek sorunların da önüne geçmiş olacaktır.

Enerji piyasalarının etkili işleyişi için önemli bir diğer husus yatırımcının sisteme güvenmesidir. Bu doğrultuda, düzenlenen yarışmalar sonucu lisans verilme sürecinin adil ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesinin gerekliliği kadar, sistemin işleyişini bozucu unsurların bertarafı ve gerçek yatırımcıların lisans sahibi olmasının sağlanması da kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, projelerin lisanslandırma aşamasında fizibilite çalışmalarının ve ölçümlerinin tutarlılığının ve yatırımların gerçekleştirilebilirliğinin değerlendirilebileceği bir metodolojinin oluşturulması değerlendirilmelidir.

- Uygulanan sübvansiyonlar nedeniyle maliyet bazlı fiyatlandırma mekanizması sağlıklı olarak işlememekte ve bu durum özellikle yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının rekabet edebilirliğini düşürmektedir.
- Sübvansiyonlarla sağlanmak istenen sosyal destekler tarife kaynaklı olmamalı ve doğrudan verilmelidir. Ulusal tarifeden bölgesel tarifeye geçiş, bu anlayışı destekleyen bir değişikliktir ve desteklenmelidir.

ii. Enerji Sektörünün Stratejik Yatırım Olarak Değerlendirilmesi

Yeni teşvik sisteminde cari açığın azaltılması amacıyla %50'den fazlası ithalatla karşılanan ara malları veya ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar **stratejik yatırımlar** kapsamına alınmakta ve ilave destekler verilmektedir. Burada amaç, cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek ara malları ve ürünlerin üretimine yönelik ve uluslararası rekabet gücünü artırma potansiyeline sahip yatırımları teşvik etmektir.

İthalatın en büyük kalemini yaklaşık %70'i ithalata bağımlı olan enerji oluşturmaktadır. Enerjide dışa bağımlı bir ülke olması nedeniyle, Türkiye'de enerji bileseninin milli gelire oranı yılda ortalama %4 civarında bir açık vermektedir. Son yıllarda, petrol ve doğal gaz fiyatlarındaki yükseliş nedeniyle 2011 yılında enerji bileseninin milli gelire oranı %6 seviyesini bile aşmış ve tek başına cari açığın %60'ından fazlasını oluşturur hale gelmiştir. Bu doğrultuda, enerjiyi dışarıda bırakarak cari açık sorunsalıyla ne ölçüde başa çıkabileceğimiz tartışmaya açıktır. Bu çerçevede, enerji sektörünün sadece stratejik yatırımların enerji ihtiyacını karşılamak üzere değil, genel olarak yurtiçinde üretiminin ve yatırımının desteklenerek stratejik yatırım kapsamına alınması yeni teşvik sisteminin amacı ile paralel olarak sanayimizin uluslararası rekabet gücünün artırılması yönünde itici güç olacaktır. Bu tür

yatırımların stratejik yatırım kapsamına alınması enerjide arz güvenliğinin sağlanması açısından da önemlidir.

Bu doğrultuda, enerji sektörü yatırımlarının rahatlıkla gerçekleştirilebildiğine yönelik kanı gerçeği yansıtmamaktadır. Cari açığın azaltılmasına önemli katkıda bulunacak olan yenilenebilir dahil yerli kaynaklardan elektrik üretimine yönelik birçok proje yatırım maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle gerçekleştirilememektedir. Bu bağlamda, su kullanım bedeli, şebeke bağlantı ücreti gibi kaynakların değerlendirilmesine yönelik kamu ihalelerine spekülasyon amaçlarla teklif edilen bedeller, bu yatırımlara gerçek yatırımcının ilgisini göstermemekte, tam tersine, bu yatırımları daha da yapılamaz hale getirmektedir. Bahsi geçen bedellerin ön lisans sürecinde en baştan defaten ödenmesi, gerçek yatırımcı ile söz konusu bedeli spekülasyon amaçla kullanmak isteyen sözde yatırımcının ayrılabilmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla, cari açığın azaltılmasına yönelik teşviklerin öncelikle yerli kaynakların elektrik üretiminde kullanılmasına yönelik yatırımları kapsamaması gerekmektedir.

iii. Yerli ve Yenilenebilir Kaynakların Desteklenmesi

Enerji denkleminde önümüzdeki 10 yılın kritik olması ve enerjinin en büyük ithalat kalemi olmamasından hareketle, hidrolik, rüzgar, güneş, jeotermal, biokütle gibi yenilenebilir enerji santralleri ile yerli kömür yakıtlı termik santrallerinin devreye girebilmesini desteklemek amaçlı mekanizmalar teşvik konuları kapsamına eklenmelidir.

Yerli Kömür Enerji Santrali Yapım Modeli;

Kamulaştırma, iskân, nehir derivasyonu, demiryolu relokasyonu gibi altyapı işleri ve izinlerinin kamu tarafından ihale öncesinde yerine getirilmesi, maden sahasının ve enerji tesisi inşaat sahasının ilgili koruma bölgeleri ile birlikte sıfır noktasında yatırımcıya teslim edilmesi önerilmektedir. Bunun neticesinde söz konusu yatırımların EPK çerçevesinde piyasa riskinin alınarak %100 özel sektör tarafından gerçekleştirileceği bir sistem geliştirilmelidir.

iv. Elektrik Piyasası Özelleştirmeleri

- Piyasa gelişimi, verimliliğin artırılması, gelecek yatırımların sürekliliğinin güvenceye alınması ve sağlıklı ve rekabetçi bir piyasa oluşturulması amacı önceliğiyle üretim ve dağıtım özelleştirmeleri zaman kaybedilmeden bir takvime bağlanmalı ve bu takvim yatırımcılar ile paylaşılmalıdır.
- Özelleştirme uygulamalarının piyasa mekanizmalarını bozucu, rekabeti ve tüketici haklarını kısıtlayıcı etkisi olmamalıdır.

v. Geçiş Dönemi Sözleşmeleri

Gerçek anlamda bir serbest piyasa oluşumu için 2012 yılı sonrası geçiş dönemi sözleşmelerinin sonlandırılarak, EÜAŞ ve TETAŞ tarafından sağlanan elektriğin serbest piyasa koşullarına uygun şekilde piyasaya sunulması son derece önemlidir. Bu doğrultuda, EÜAŞ ve TETAŞ tarafından sağlanan elektriğin piyasa koşullarına

uygun olarak ve tüm oyunculara açık olacak bir şekilde satılması yönteminin Elektrik Piyasası Kanun Tasarısı taslağında yer alarak yasalaşması, rekabetçi piyasaların oluşumu açısından kritik öneme sahiptir.

vi. Arz Güvenliği

Şebeke yatırımları yükselen enerji talebine paralel olarak gerek elektrik, gerekse doğalgaz tarafında piyasa işleyişinin aksamaması için iletim altyapısının iyileştirilmesi gerekmektedir. Şebeke altyapı yatırımlarının iyileştirilmesi ve ek kapasitenin sisteme sorunsuz entegrasyonu için TEİAŞ ve BOTAŞ ilave altyapı yatırımlarının tamamlanması için gerekli önlemleri almalıdır.

vii. Enerji Borsası

Serbest piyasa yapısına ulaşmak için referans bir fiyatın oluşması kritik öneme sahiptir. Enerji borsası, bu referans fiyatın şeffaf ve piyasa temelli bir çerçevede oluşmasının yegâne yoludur. Bu amaçla 2009 Strateji Belgesi ve 2012 hükümet programına da uygun olarak: Enerji Piyasasında yeni bir piyasa faaliyeti olarak “Piyasa İşletim Faaliyeti” tanımlanmalı ve bu faaliyeti yürütecek olan Enerji Piyasaları İşletme A.Ş kamu ve özel ortaklığında kurularak 2012 yılı sonuna kadar işletmeye alınmalıdır.

II. Doğalgaz Piyasası

i. Doğalgaz Piyasası ilgili olarak TÜSİAD Genel Değerlendirmeleri

- Doğalgaz piyasasının tedarik, üretim ve dağıtımının serbestleşmesi elektrik piyasasının liberalleşmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye’de değişen arz-talep dengesi göz önünde bulundurularak maliyet bazlı fiyatlandırmanın uygulanması arz güvenliğinin sağlanması, piyasaların gelişimi ve yatırımların sürdürülebilirliği için şarttır.
- Elektrik sektörü ile benzer şekilde artan talep ile birlikte doğalgaz iletim altyapısının da yenilenmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, BOTAŞ’ın ilave altyapı yatırımlarını tamamlaması için gerekli önlemler alınmalıdır.

ii. Serbestleştirme

- 2012 kışında yaşanan talep artışı göz önünde bulundurulduğunda, arz güvenliğinin sağlanabilmesi için BOTAŞ’ın mevcut sözleşmelerinin var olduğu ülkelerden ithalat da dahil olmak üzere, ithalat sadece özel sektör oyuncuları için ve koşulsuz olarak serbest bırakılmalıdır.
- BOTAŞ’ın ithalattaki pazar payının düşürülmesi ile ilgili takvimin yeniden belirlenmesi gerekmektedir. BOTAŞ’ın pazar payının ilk etapta süratle %50 seviyesinin altına ve ardından Kanun ile belirlenen %20 seviyesine indirilmesi sağlanmalıdır.
- TPAO’nun Silivri Depolama Tesisi’ndeki bir miktar kapasitenin ithalatçılara ve toptan satıcılara açılması memnuniyet vericidir. Ancak, günlük enjeksiyon ve üretimde de BOTAŞ ile diğer talep sahiplerinin pari-pasu esasında çalışması

sağlanmalıdır. Söz konusu kapasitenin artırılması için gerekli çalışmalar acilen yapılmalıdır.

iii. Tarifeler ve Fiyatlandırma

- Arz güvenliğinin sağlanabilmesi ve özel sektörün gaz ithal edebilmesi için fiyatların maliyetleri yansıtacak şekilde oluşturulması gerekmektedir. Doğalgaz piyasalarındaki serbestleşmenin gerçekleşebilmesi için BOTAŞ'ın doğalgaz satış fiyatları, kendi gerçek maliyetlerini (gaz, taşıma, depolama, iletim bedellerini v.b.) yansıtacak şekilde belirlenmelidir.
- Eşit taraflar arasında (ör: aynı sektördeki benzer tüketim profilindeki oyuncular arasında) ayırım yapılmaksızın, piyasa fiyatlarının çapraz sübvansiyona izin vermeyecek şekilde uygulanması sağlanmalıdır.
- Dengeleme gazının tedariki tüm oyunculara açık olmalıdır.

iv. Kontrat Devri ve Miktar Devri Sözleşmeleri

- Süresi biten kontratlar EPDK'nın koyacağı kriterler doğrultusunda özel sektör tarafından yenilenerek doğal gaz piyasası serbestleştirilmelidir.
- BOTAŞ'ın kontrat devri ihalesiyle devredemediği miktarları Toptan Satış Şirketleri'ne satış sürecine ivedilikle başlanmalı ve kontrat devri ihaleleri ile eş zamanlı yürütülmelidir.
- 2012 yılında Gazexport-Rusya Federasyonu ile biten 6 milyar m³ ithalat sözleşmesinin kamu tarafından yenilenmemiş olmasını memnuniyetle karşılıyoruz.
- 2014 yılında Sonatrach-Cezayir ile 4 milyar m³'lük ithalat sözleşmesi için de benzer koşullar sağlanarak yeterli bilgi, deneyim ve finansal gücü olan özel sektör şirketleri tarafından yenilenmesinin önü açılmalıdır.

v. BOTAŞ'ın Yeniden Yapılandırılması

Serbest bir doğal gaz pazarının oluşturulabilmesi için BOTAŞ'ın dikey bütünleşmiş tüzel kişiliği ortadan kaldırılmalı ve İthalat, Satış ve İletim faaliyetleri ayrı şirketlere en kısa sürede aktarılmalıdır. Bu konuda atılacak adımlar ve takvim net bir şekilde belirlenmelidir.

III. Yerli ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları

- Rüzgar ve güneş enerjisi yatırımcılarının gerekli ön lisans koşullarını sağlamış olmaları durumunda, doğrudan lisans başvurusu yapmalarına izin verilmelidir. Böylece yapılabilirliği kanıtlanmış projelerin kısa sürede piyasaya girişi sağlanacaktır.
- Rüzgar enerjisine dayalı santraller için kapasite tahsisi öncesinde, talep edilen santral yerinde imar planı düzenlenmesine sakınca olmadığına dair kurum ve kuruluş görüşlerinin ibraz edilmesi zorunlu tutulmalıdır. Böylelikle, bu nedenle gerçekleştirilemeyecek projeler nedeniyle kapasitelerin atıl kalmasının önüne geçilebilecektir.
- Rüzgar ve güneş verileri ancak lisans müracaatı sırasında ilgili merciler ile paylaşılmalıdır.

- Yarışmalarda kWh başına değil, MW bazında kurulu kapasite üzerinden defaten ödeme talep edilmelidir.
- Mevcut Kanun'da yer alan kapasite artışı maddesinin korunması gerekmektedir. Halihazırda Kanun maddesi uygulanmamakta; kapasite artışı için bekleyen firmalara kapasite artışı verilmemektedir. Ek kapasitenin en kısa süre ve en kolay şekilde ülke ekonomisine kazandırılabilmesi açısından bu husus büyük önem taşımaktadır.
- Yenilenebilir enerji kaynakları (YEK) kullanan elektrik üretim tesislerindeki aksamın yurt içinde imalatı konusunda, yönetmeliğin Sanayi Bakanlığı ve Kamu İhale Kurumunun kararlarından faydalanılarak revize edilmesi gerekmektedir.
- Tüketicilerin kullandığı elektriğin YEK'lerden üretildiğini gösteren resmi onaylı orijinal, çoğaltılamaz ve sayaçlara bağlı bir "Kaynak Türü Belgesi" düzenlenmelidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının serbest tüketici kapsamında yapacağı elektrik alımlarında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektriğe öncelik vermeleri sağlanmalıdır.

IV. Petrol Arama ve Üretim

- Petrol fiyatları ve talepte yaşanan artış neticesinde Türkiye'nin net petrol ve doğalgaz ithalatı faturası, 2011 yılında 49,4 milyar dolara, diğer bir deyişle toplam ithalatın %20'sine, toplam ihracatın ise %36'sına ulaşmıştır. Yerli petrol ve doğalgaz arama – üretim yatırımlarının desteklenmesi, mevcut dışa bağımlı yapının kırılmasının ötesinde, makroekonomik büyümenin sağlıklı ve sürdürülebilir yapıya kavuşması açısından da gereklilik arz etmektedir. Arama – üretim sektörünün tüm paydaşlarının katılımıyla hazırlanarak halihazırda Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılan yeni Türk Petrol Kanunu, ivedilikle TBMM gündemine getirilerek yürürlüğe girmelidir.
- Ayrıca, petrol ve doğalgaz arama ve üretim hususunda TPAO'nun sahip olduğu bilgi tekelinin kaldırarak ölçüm bilgileri tüm paydaşlar ile paylaşılacağı bir ortam oluşturulmalıdır.
- Enerjide arz güvenliğinin sağlanabilmesi için yerli kaynakların kullanımına verilen önem kapsamında yeni ve/veya geleneksel olmayan, kaya gazı ve kömür yatağı bazlı metan gazı gibi kaynakların arama ve üretiminin de yasada bulunması ve düzenlenmesi gerekmektedir. Kaya gazının çıkarılması esnasında oluşabilecek çevresel zararların önlenmesi için en ileri teknolojinin en sorumlu şekilde kullanımının yasayla zorunlu hale getirilmesi kritik önem taşımaktadır.